

"ปลูกคน" บนทางสู่นาคต โดย : [สธรรม กันดา](#)

Life Style กรุงเทพธุรกิจ 15 สิงหาคม 2556



เมล็ดพันธุ์ที่ดี ย่อมให้ต้นกล้าที่ดี ต้นกล้าที่ดี หากเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ดี "กล้า" นั้นก็จะเติบโตให้ดอกให้ผลที่ดีเช่นเดียวกัน

ในเมื่อ เรา "ปลูกต้นไม้" ได้ เราย่อม "ปลูกคน" ได้

ในเวทีสาธารณะ...เด็กชาย "เวฟ" หรือ **อภิสิทธิ์ วงศ์เขาวลิต** นักเรียนชั้น ป.5 โรงเรียนอนุบาล จังหวัดสตูล เจ็ดย่างเล่าเรื่องโครงการ "ดินสอที่หายไป" ที่ทำไว้ในสมัยเรียนอยู่ชั้น ป.2

สำเนียง "ทองแดง" ของเวฟบวกกับเรื่องราวของโครงการและความเป็น "เด็ก" อายุเพียง 10 ขวบ ทำให้เนื้อหาที่เล่า น่าสนใจยิ่งขึ้น เขาเล่าจบครบทั้งกระบวนการตั้งแต่การเลือกเรื่อง การเก็บข้อมูล การคิด วิเคราะห์ สรุปลองค์ความรู้ ถอดบทเรียน กระทั่งขั้นตอนสุดท้ายคือการนำเสนอผลงานต่อสาธารณะอย่างไม่ติดขัด

"เมื่อก่อนเวฟไม่ได้พูดเก่งแบบนี้" คือคำยืนยันจาก **อาจารย์สุทธิ สายสุนีย์** ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสตูล อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนตะโล๊ะใส ที่เป็นต้นแบบของ "วิจัยในชั้นเรียน" เวลานี้ อะไรที่ทำให้ "เวฟ" และเด็กคนอื่น ๆ ในอนุบาลสตูล รวมไปถึงโรงเรียนในเครือข่ายอีก 11 แห่งในพื้นที่จังหวัดสตูล จังหวัดตรัง และในอีกหลายพื้นที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ และทักษะที่แตกต่างไปจากเดิม

"เพราะครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือสอนหนังสือมาเป็นครูนักจัดกระบวนการเรียนรู้" ผอ. สุทธิ บอก "เมื่อก่อนเราสอนกันแบบเดิมๆ คือการเอาความรู้มาสอนเด็ก เอาวิชาเป็นตัวตั้ง เอาความรู้มาใส่โรงเรียนจึง กลายเป็นโรงเรียน" ผอ. สุทธิ เสริม

แต่เมื่อพบว่า เทคนิคการสอนด้วย "กระบวนการวิจัย 10 ขั้นตอน" เป็นอีกหนึ่งวิธีในการพัฒนาศักยภาพและ ทักษะของเด็กนักเรียน ครูโรงเรียนอนุบาลสตูลจึง "เปลี่ยนบทบาทครูจากที่ยืนหน้ากระดานดำ มาเป็นครูนัก จัดกระบวนการเรียนรู้"

• **กล้าดี 'Research Project'**

หากว่ากันตามทฤษฎี "งานวิจัย" นอกจากจะพัฒนาและยกระดับองค์ความรู้ ตัวงานวิจัยยังมีส่วนสำคัญอย่างมากมาใช้ในการพัฒนาคนที่ทำ "วิจัย" เนื่องจากเพราะทุกๆ ขั้นตอนในการทำวิจัย ต่างให้ความสำคัญในการพัฒนาวิธีคิด พัฒนาการดำเนินงาน โดยเฉพาะทักษะในการวางแผน การคิด การวิเคราะห์ ทักษะการพูด (การนำเสนอผลงาน) เหล่านี้ล้วน ปลูกฝังพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการงานวิจัย

สำหรับในส่วนของการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน "แบบใหม่" ในโรงเรียน **เบญจวรรณ วงศ์คำ** เจ้าหน้าที่งานจัดการความรู้ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อธิบายว่า

กระบวนการที่เรียกว่า "หนุนเสริม" เพื่อให้ครูปรับบทบาทจากครูผู้สอนมาเป็นครู "นักจัดกระบวนการ" นั้น เริ่มมาจากการปฏิรูปการศึกษารอบ 2

"จะเห็นว่าช่วงปฏิรูปรอบแรกกระทรวงให้หน้าหนักไปในเรื่องของการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สุดท้ายก็พบว่าครูยังเป็น คนทำหลักสูตร และเอามาสอนเด็ก - เด็กก็เป็นผู้รับความรู้เหมือนเดิม แต่ที่ต่างจากหลักสูตรในช่วงก่อนการปฏิรูปคือ หลักสูตรท้องถิ่นมีชาวบ้านซึ่งก็คือคนในชุมชนมาร่วมกันเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร ซึ่งจะเห็นว่าเด็กก็ยังเรียน ในสิ่งที่ผู้ใหญ่อยากให้เรียน"

ดังนั้นทางสกว. ฝ่ายท้องถิ่นจึงคิดร่วมกันว่า ในกระบวนการสนับสนุนการทำงานวิจัยของชาวบ้าน **สิ่งสำคัญที่ สกว. ให้ความสำคัญคือ พี่เลี้ยง...เพราะพี่เลี้ยงเป็นเสมือน "โค้ช" ที่คอยกระตุ้น ตั้งคำถาม ชี้แนะ เพื่อให้ นักวิจัยได้ดำเนินงานวิจัยให้เป็นไปตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์**

“จึงปรับกระบวนการจากพัฒนาพี่เลี้ยงมาเป็นการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ครูไปพัฒนาเด็ก”

โดยในการทำงานจะแบ่งออกเป็น 2 แบบ แบบแรก คือเด็กทำเอง เช่น กลุ่มยุวชนสร้างสรรค์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เข้าไปหนุนให้กลุ่มเด็กๆ ในพื้นที่ใต้ใช้งานวิจัยในการพัฒนาตัวเอง หรือแม้ กลุ่มเด็กกรีฑาแม่กลอง, กลุ่มสภาเด็กบ้านสา จังหวัดลำปาง ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้จะมีต้นทุนด้านจิตอาสา สกว. เข้าใจช่วยในเรื่องของการพัฒนาทักษะการทำงาน

“แบบที่ 2 คือการเข้าไปสร้างพี่เลี้ยง ถ้าในกลุ่มโรงเรียนก็จะพัฒนาที่ตัวครู ช่วยให้ครูเข้าใจทักษะของการเป็นที่เลี้ยง เมื่อครูเข้าใจก็จะยกระดับเป็น ครูนักจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้วยการใช้กระบวนการ 10 ขั้นตอนเป็นคัมภีร์การเรียนการสอน” ผอ.สุทธิ เสริมว่า นับตั้งแต่แนะนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ คือ

<ol style="list-style-type: none">1 เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว2 วิเคราะห์ สังเคราะห์และย้อนทวนกระบวนการ3 พัฒนาโจทย์วิจัย4 ตั้งคำถามย่อยจากโจทย์วิจัย5 ค้นหาวิธีการเก็บข้อมูล6 ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล7 วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล8 ออกแบบและปฏิบัติจริง9 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติจริง10 สรุป และนำเสนอผลงาน	กระบวนการวิจัย 10 ขั้นตอน
---	----------------------------------

ซึ่งครูหลายคนได้พบบทเรียนและเกิดการเรียนรู้ระหว่างทางมากมาย

“ที่แตกต่างและสำคัญคือ **ครูมีพลังและตระหนักในคุณค่าวิชาชีพครู** ซึ่งครูหลายคนสะท้อนว่า **มีความสุขที่เห็นนักเรียนเปลี่ยนแปลง** เป็นนักจดบันทึก รู้จักตั้งคำถาม ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูต้องเปลี่ยนตัวเอง บันทึกพฤติกรรมนักเรียนทุกครั้งที่สอน”

แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม, การ “ปลุกคน” ผ่าน Research Project หรือ “สร้างครู” เพื่อไปเป็น Coach ท้ายที่สุด ทั้ง 2 รูปแบบมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ “การพัฒนาเด็ก”

“ดอกผลที่เกิดขึ้นคือเด็กที่มีทักษะอันพึงประสงค์ความแนวทางของระบบ การศึกษา เมื่อเด็กคิดเป็นวิเคราะห์เป็น เด็กจะมีทักษะการใช้ชีวิต เผชิญกับปัญหาที่อยู่รายล้อมรอบตัวอย่างมีสติ ในส่วนของครูก็เปลี่ยนวิธีคิด และเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน

• **ใส่ปุ๋ย 'community Project'**

เด็กๆ ลูกชาวเลจากโรงเรียนบ้านบ่อทรัพย์ จ.สงขลา เริ่มมีสีหน้าเครียดเมื่อโดนพี่ๆ รุมถาม “การปลูกผักคอนโด” ว่ามีวิธีการอย่างไร และถึงแม้จะทำมาทั้งมือ แต่ทุกคำตอบก็ต้องใช้เวลาหรือพินค่อนข้างนาน แต่หลังไมค์ เวลาคุยกันเรื่องทะเล เรื่องไต่หมึก เรื่องบานดักปลา เรื่องไซ และอีกหลาย ๆ เรื่องเกี่ยวกับการประมง ความรู้ไหลพรากออกมาจากปากแบบไม่ต้องเสียเวลาคิด มันไหลออกมาแบบออโตเมติก

“แล้วทำไมทำโครงการปลูกผัก ในเมื่อเรารู้เรื่องทะเลมากที่สุด”

“เพราะบ้านหนูอยู่ริมเล มีผักน้อย น้อยๆ ในโรงเรียนไม่มีผักกิน และดินที่ปลูกมันก็แข็ง พวกหนูต้องหาทางปลูกผักกินกันเอง ก็กลายมาเป็นผักคอนโดนี้แหละค่ะ”

เช่นเดียวกับ ป่าสนบริเวณแหลมสนอ่อน จังหวัดสงขลา ซึ่งอาจเป็นป่าสนหย่อมสุดท้ายที่ชาวสงขลามืออยู่ กลุ่มเยาวชน “พลเมืองสงขลา” มักไปรวมกันตัว ณ ที่แห่งนั้น เพื่อซึมซับความงดงาม ความอุดมสมบูรณ์ และการบ้านที่ต้องร่วมกันไปขบคิด ...“จะรักษาป่าผืนนี้ไว้อย่างไร”

ทั้ง 2 ตัวอย่าง เป็น 2 ใน 22 โครงการ “พลังเยาวชนสงขลา” ภายใต้การดูแลของ “สงขลาฟอรั่ม” องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยการสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

“มูลนิธิฯต้องการเห็นเยาวชน คิดถึงคนอื่น คิดถึงส่วนรวม และใช้ความสามารถและศักยภาพของตัวเองในการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งคนรุ่นใหม่จะมองเห็นภาพรวมของสังคมจริงๆ ก็ด้วยการลงมือทำด้วยตัวเอง ดังนั้นที่ผ่านมามูลนิธิจึงเข้าไปสนับสนุนองค์กรภาคีที่มีการทำงานพัฒนาเยาวชนในลักษณะของ community Project เพื่อให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ ได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชน เข้าใจทุกข์ เข้าใจทุน และความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เหล่านี้มันจะค่อย ๆ บ่มเพาะสำนึก และเกิดจิตอาสาในท้ายที่สุด” **ปิยาภรณ์ มั่นพะจิตร** ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) อธิบายถึงความสำคัญ

“เพราะฉะนั้น community Project จะเกิดขึ้นในหลายโครงการที่มูลนิธิให้การสนับสนุน เช่นโครงการพัฒนาเยาวชนโดยการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำงานผ่านโรงเรียน ผ่านครู ก็เป็นการเรียนรู้แบบลงมือทำ เช่นเดียวกัน หรือแม้แต่โครงการ การพัฒนาเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น 4 ภาค ที่สนับสนุนให้สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข หรือ สรส. ไปทำงานกับกลุ่ม อบต. เพื่อที่ว่า อบต. ในพื้นที่ได้นำเอาองค์ความรู้ และเทคนิคต่างๆ ไปสร้างกลไกการพัฒนาเยาวชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติเช่นเดียวกัน จะเห็นว่าคนที่เห็นจำภาพในการปลูกคนก็เป็นหน้าที่ อบต. หรือคนในชุมชน เป็นการปลูกคนเพื่อไปสร้างคน”

• ดอกผล 'สำนึกพลเมือง'

หากคำว่า “ปลูกคน” หมายถึง “ปลูกสำนึกของความเป็นพลเมือง” ที่ไม่ใช่แค่ทำตามหน้าที่ หรือทำตามคำสั่ง แต่มีนัยยะลึกไปถึงของความเป็นจิตอาสา ...“อาสา” ในบางเรื่องที่เราเองทำได้ตามศักยภาพ ภายใต้กระบวนการ “สร้างคน” ผ่าน community Project ที่จะทำให้ไปสู่การปลูกสำนึกพลเมือง ตัวกิจกรรม “community Project” จะพาให้เด็กและเยาวชนได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องราวในชุมชนของตัวเอง

ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจลมองว่า วิธีการดังกล่าว จะไม่ใช่เรื่องของการสั่งการ แต่จะเป็นการ **“ระเบิดจากภายใน”**

“เมื่อผ่านกระบวนการและขั้นตอนในการทำงาน พวกเขาจะคิดได้เอง รู้สึกได้เองว่าอยากช่วย อยากทำอะไรเพื่อคนอื่น เด็กและเยาวชนจะเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและชุมชน เข้าใจบริบทของสังคมตัวเองหรือของสังคมไทยว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่ง เหมือนเราอยู่ในบ้าน เราก็เป็นส่วนหนึ่งของบ้าน หากบ้านเราเกิดปัญหาเราก็จะไม่นั่งดูตาย เราต้องเข้าไปช่วยแก้ไข อะไรแตกหักก็ซ่อม อะไรสกปรกเราก็ต้องดูแล ซึ่งก็เหมือนกัน หากเยาวชนรู้ตัวว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ก็จะไม่ดูตายและลุกขึ้นมาดูแล และเดือดร้อนกับสถานการณ์ปัญหาที่มันเกิดขึ้นกับบ้านเมืองของตัวเอง”

Research Project คือการร่อนนำพรวนดินด้วยระบบที่เลี้ยงที่ลงพื้นที่ติดตาม หนุนเสริม รวมถึงเติมเต็มทักษะในการทำงานวิจัย ขณะที่ community Project ก็ใช้รูปแบบเดียวกัน “เพราะเวลาเด็กทำงานในชุมชนมักจะต้องการที่เลี้ยงในการช่วยคิด ช่วยพัฒนาทักษะเช่น ทักษะในการทำหน้าที่ชุมชน หรือแม้แต่บางพื้นที่มีโครงการอยากทำมากมายแต่ก็ตัดสินใจไม่ได้ว่าจะทำโครงการไหน ก็อาจจะใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณา”

บางกรณี อาจใช้หลักธรรมะ หรือสุนทรียสนทนา หรือ ใช้กระบวนการ Km (knowledge Management) ในการถอดบทเรียน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เปรียบเสมือน “ปุ๋ย” หรือ ภูมิคุ้มกันที่ทำให้ “ต้นกล้า” เติบโตอย่างมีคุณภาพ

โดย “คุณภาพ” ไม่ได้หมายถึงแค่การเอาความรู้มาใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จเท่านั้น แต่นัยยะสำคัญที่แฝงอยู่ คือ การเรียนรู้ “วิธีการ” ที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ ทุกวันนี้เราอาจมีคนรุ่นใหม่ที่ “เรียนเก่ง” แต่ “ความรู้” อย่างเดียวเอาไปทำอะไรไม่ได้ หากไม่มีทักษะในการทำงาน

ดังนั้นในเมื่อ เรา “ปลูกต้นไม้” ได้ เราย่อม “ปลูกคน” ได้ ภายใต้หลักการเดียวกันก็คือ เมล็ดพันธุ์ที่ดี ย่อมให้ต้นกล้าที่ดี ต้นกล้าที่ดี ก็ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จาก “ผู้ปลูก” ที่ดีด้วยเช่นกัน **Tags : การศึกษา**